

KİRAZ YETİŞTİRİCİLİĞİ

Anadolu bir meyve türlerinde olduğu gibi kirazın da en eski kültürünün yapıldığı bir yerdir. Yapılan çalışmalarla kirazın gen merkezinin Transkafkasya, Küçük Asya civarı ve İran olduğu belirlenmiştir.

Yabani kirazların yoğun olarak bulunduğu Hazar denizi ile Karadeniz arasındaki bölgenin kirazın Anavatanı olduğu kabul edilmektedir. Memleketimizde de Kuzey Anadolu Dağları ve Doğu Toroslar'da yabani tiplere bol miktarda rastlanmaktadır.

Dünyada geniş bir yayılmaya sahip olmakla beraber ticari üretimi bazı ülkelerde yoğunlaşmıştır. A.B.D, Türkiye, Almanya, İtalya, Fransa, Bağımsız Devletler Topluluğunun Avrupa kısmı önemli üretici ülkelerdir. Ülkemiz iklim şartlarına bağlı olarak A.B.D.'den sonra: genellikle ikinci sırada yer almaktadır. Üretim miktarı bakımından dünyada ikinci durumda olmamıza rağmen, üretim kalitesi ve ihracat miktarı bakımından durumumuz istenilen düzeyin altındadır.

KİRAZ ÇEŞİTLERİ

0900 Ziraat

Lambert

Beyaz Kiraz

Merton Late

BAHÇE KURULMASI

Kiraz yetiştiriciliğinde problemlerin büyük kısmı henüz bahçe kurulurken yapılan hatalara dayanmaktadır. Tek çeşitle bahçe kurulması, genellikle derin dikim verim ve ağaç sağlığını etkilemektedir. Kiraz bahçesi kuruluş aşamasında iyi bir planlama yapılmalı ve ilk yıllarda gerekli kültürel tedbirler ihmal edilmemelidir.

Ülkemizde genellikle eski bahçeler tek çeşitle kurulmuştur. Tek çeşitle bahçe kurulması yetersiz dölleme ve/veya hiç döllememeye sebep olmaktadır.

Hasada yakın dönemde dolu veya yağmur yağışları olursa üreticiler büyük zarar görmektedir. Bu yüzden hiçbir yetiştirici tek çeşitle kiraz bahçesi kurmamalıdır. Her bahçede en azından 4-5 çeşit yer almalı; bu çeşitlerde birbiri ile uyuşur (birbirini dölle) çeşitler olmalıdır.

ÇEŞİT SEÇİMİ ve DÖLLENME

Kiraz bahçesi kurulurken çeşit seçimine dikkat edilmelidir. Bahçe tek bir çeşitle tesis edilmemeli, tozlayıcı çeşitlerle beraber kurulmalıdır. Tozlayıcı çeşitlerin çiçeklenme zamanlarının ana çeşidin çiçeklenme dönemiyle çakışmasına dikkat edilmelidir.

Kiraz çeşitlerinin çoğu kendine kısırdır. Kendine kısırlığın yanı sıra bir de grup uyumsuzluğu söz konusudur. Birkaç çeşit hariç kirazlar kendi kendini dölleyemezler. Dölleyici çeşit yoksa genellikle her 100 çiçekten 3-5'i meyveye dönüşür. Ekonomik anlamda her 100 çiçeğin 25'inin meyve bağlaması yeterli görülebilir. % 25-40 iyi verim; % 40'dan fazla meyve bağlaması ise mükemmeldir. Uygun şartlarda meyve tutumu % 70-80 olabilmektedir.

Dölleyici çeşit seçimi için bazı standart ölçülere uyulması gerekir. Bu ölçüler şöyle sıralanabilir;

1. Dölleyici çeşit de iyi bilinen standart bir çeşit olmalıdır.
2. Dölleyici çeşit bilimsel çalışmalarla belirlenmiş, ispatlanmış bir çeşit olmalıdır.
3. Dölleyici çeşitlerin de ekonomik değeri olmalıdır.
4. Dölleyici çeşit bölge şartlarına uygun olmalıdır (Pazar istekleri.yağmur durumu vs.)
5. Bu teknik özelliklerin yanı sıra dölleyici çeşitler çiftçi tarafından sevilen ve benimsenen çeşitler olmalıdır. Ağaç sayısı bakımından genel bir oran olarak dölleyici sayısı 1 /9 şeklinde düşünülebilir.

TİCARİ KİRAZ BAHÇESİ KURMAK İÇİN YER SEÇİMİ

Yer ve Yöney:

Rakımın 1000 m veya daha yüksek olduğu arazilerde güneye bakan yamaçlarda uyanma erken olacağı için;geç ilkbahar donlarından zararlanma görülebilir.

Don tabanı oluşturan, etrafı tepelerle çevrili çukur ve taban yerler de uygun değildir. Su tutma kapasitesi yüksek, ağır ve taban yerler de kirazın gençlik kısırlığı dönemini kısalttığı gibi ömrünü de kısaltır.

Ağır ve taban yerlerdense, meyilli ve yamaç yerler daha uygundur. Hafif meyilli, hava akımının tatlı bir şekilde olduğu.şiddetli rüzgarlara açık olmayan yerler kirazlar için uygundur. Çiftçi hafif meyilli bir araziye sahipse ve birkaç türle bahçe kurmayı düşünüyorsa, drenajı daha iyi olan meyilli yerlere kirazları dikmelidir.

İklim:

Kiraz tam anlamıyla bir ılıman iklim meyvesidir. Yüksek yaz sıcaklarından hoşlanmadığı gibi düşük kış soğuklarından da zarar görür. Aşırı yaz sıcakları genel anlamda bitki gelişimini yavaşlatır.

Su sıkıntısı olan yerlerde meyve kalitesini düşürür. Bazı çeşitlerde çift pistil (ikiz meyve) oluşumunu artırarak pazar değerini düşürür.

Düşük sıcaklık zararlanmaları birkaç yönüyle önemlidir. Don derinliğinin fazla işlediği larda doğrudan köklerin donması, dal birleşme noktalarında zararlanma, çiçek gözleri veya çiçeklerin donması, gövde yanma ve yarılmaları belli başlı iklim zararlanmalarıdır. Doğrudan köklerin donması ile dal birleşme noktalarının zararlanması ender rastlanabilecek bir durum ise de bölgenin uzun yıllar ortalamalarına göre minimum sıcaklıklarının bilinmesi riski önleme bakımından önemlidir.

Gelişmiş ülkelerde ve büyük bahçelerde don riski otomatik olarak çalışan rüzgar pervaneleri, sisleyici ve dumanlayıcılarla kontrol edilmektedir. Genellikle çiçeklenme dönemindeki don olayı açık ve rüzgarsız gecelerde olacağı için, bazı korunma tedbirleri uygulanabilir. Bahçenin değişik yerlerinde önceden hazırlanan yanık yağ emdirilmiş sap-saman artıkları veya talaş, lastik gibi şeylerin don beklentisi olan gecelerde yakılması bir dereceye kadar korunma sağlar.

Kış mevsimi içerisinde - 20 derece; kışın hemen başı ile sonuna doğru ise - 15 derece ekstrem (tehlikeli) dereceler sayılabilir. Bu derecelerin altındaki soğuklar ağaçlara da zarar verirler. Tomurcuk patlamasından sonraki dönemlerde -5 derecenin iki saat sürmesinin bütün çeşitlerde ekonomik zarar yapacağı beklenilmelidir.

Yağışlar:

Teorik olarak 600 mm.den daha fazla yağış alan yerlerde kiraz yetiştiriciliği yapılabilir olarak kabul edilmişse de dışarıya yönelik kaliteli kiraz yetiştiriciliğinde bu ölçü pek bir şey ifade etmez. Kiraz yetiştiriciliğinde yağışın toplam miktarından ziyade dağılımı önemlidir. Bu yüzden kaliteli kiraz üretimi için sulama gereklidir. Çünkü kalite unsurlarının geliştiği dönem ülkemiz genelinde yağışsız bir dönemdir.

"Ben" düşme döneminden önceki yağışlar olumlu etki yaparlar. Çiçeklenme dönemi ile hasada yakın dönemlerdeki yağışların etkisi ise olumsuzdur. Sulanmadan yapılan yetiştiricilikte, meyve tutumundan itibaren "ben" dönemine kadar ki yağış miktarı ile hasattan sonraki yağış miktarları önem taşır. Kış süresince meydana gelen bol yağışlar kirazın kritik dönemleri için pek anlam ifade etmez. "Ben" döneminden önceki yağışlar o yılın meyve kalitesine; hasattan sonraki yağışlar ise gelecek yılın meyve gözlerinin gelişimine katkıda bulunur.

Kirazlar yönünden seçicidir, iyi drene edilmiş, derin, verimli, havadar, organik madde yönünden zengin lar isterler. Nehir ve çay kenarlarındaki alüvyal lar ile, dağ ve tepe yamaçlarının eteklerindeki yumuşak ve derin lar kiraz yetiştirmeye uygundur.

Anaç seçimi İdris veya kuşkirazı anaçlı fidan seçimi gündeme geldiğinde genellikle taban ve sulu yerlere kuşkirazı anaçlı fidan önerilir. Toprağa uygun anaç seçimi bakımından, taşlı-kumlu lar ile suyun kısıtlı olduğu veya sulama suyunun bulunmadığı yerlerde idris anacı kullanılabilir.

Bahçenin Planlanması:

Kültürel işlemlerin kolay ve rahat yapılabilmesi, ağaçların güneş ve tan eşit yararlanması amacıyla, ağaçlar belli bir düzende dikilirler.

Arazinin şekli, eldeki alet- ekipman, toprağın yapısı, ara tanmına ihtiyaç olup olmadığı gibi hususlar göz önünde bulundurularak; dikdörtgen, kare, satranç, üçgen dikim şekillerinden birisine karar verilir.

Dikim:

Dikim tahtası kullanılarak yapılmalıdır. Dikimden önce, fidanın kökündeki söküm yaraları sağlam yerlerine kadar kesilerek temizlenir. Saçak köklerin de uzun tasımlan kesilerek kısaltılır. Kök tuvaleti (kök budaması) yapılmadan fidan dikilmemelidir. Aşı noktası dikim tahtasının hemen üstünde olmalıdır. Kökler hafifçe toprağa bastırılır. Üst tan atılarak fidanın kökü kapatılır. Kökler kapandığında çiğnenerek sıkıştırılır. Tekrar doldurularak düzlenir ve hafifçe sıkıştırılır.

Dikimden sonra can suyu verilmesi tutma miktarına etkilidir. Bu yüzden imkan varsa mutlaka can suyu verilmelidir. Can suyu vermekle la köklerin teması sağlanmış olur. Böylece kökler uygun ısı bulur bulmaz çalışmaya başlarlar.

Rüzgarın etkili olduğu yerlerde fidanlar için koruyucu heretik dikimi önerilebilir. Şiddetli yağış ve rüzgarlardan sonra^ bahçenin gezilerek kontrol edilmesi, eğilen veya kımıldayan fidanların yeniden düzeltilerek sıkıştırılması gerekebilir.

BAHÇENİN BAKIMI

İşleme:

işleme genel olarak, toprağın havalandırılması,yabancı ot mücadelesi, gübrelerin toprağa karıştırılması, nemin muhafaza edilmesi, kış yağışlarının faydasını artırmak, sulamadan sonra kaymak tabakasını kırmak, bazı zararlılarla mücadeleye yardımcı olmak amacıyla yapılan bir işlemdir.

işlemeli sistemde, sonbaharda yaprak dökümünden sonra bahçe pullukla sürülür. Bu sürümde amaç derin sürüm değil; yüzlek sürüm olmalıdır. Yaprak artıklarını toprağa karıştırmak ve kiraz sineği larvalarını öldürmek amacıyla önerilir bir işlemdir, işleme derinliği 10-12 cm'yi geçmemelidir.

Gübreleme:

Gübreleme; genel olarak eksikliği duyulan bitki besin elementlerinin bitkilere verilmesidir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi sadece uygulamaları değil, yaprakтан yapılacak uygulamalar da gübrelemedir.

Gübrelemenin istenilen etkiyi göstermesi için, bazı kurallara uyulması gerekir:

1. Kullanılacak gübre amaca uygun olmalıdır
2. Bitkinin ihtiyacı kadar gübre verilmelidir.
3. Gübre usulüne uygun verilmelidir.
4. Gübre uygun zamanda verilmelidir.

Kirazlarda kimyasal gübreleme titizlik isteyen bir konudur. ve yaprak analizleriyle beraber, çiftçinin gözlemleri de önemlidir. Sadece bitki gelişmesinin teşvik edilmesine yönelik bir gübreleme, gençlik kısırlığı dönemini uzatarak, azman fakat verimsiz bahçeler meydana getirir. Gübrelemede azot- fosfor- potasyum dengesinin iyi kurulması gerekir. Bu dengenin kurulması, verime yatmada oldukça nazlı davranan kirazlar için diğer meyvelerden daha önemlidir.

Sulama:

Kirazda sulama, fidan dikimindeki "can suyu" ile başlar. Dikim ilkbaharda da yapılsa; sonbaharda da yapılsa can suyu faydalıdır. Kirazlar kuru ve havadan hoşlanmazlar. Buna karşılık taki, aşırı suyu da sevmezler. Bu yüzden ne kupkuru kalmalı; ne de çamur haline getirilmelidir. Salma sulama, özellikle göllendirerek sulama hiç uygun değildir. Sulama esnasında ve sonrasında köklerin oksijensiz kalması önlenmelidir. Ben döneminden itibaren, hasada 4-5 gün kalıncaya kadar kirazlar susuz kalmamalıdır. Bu dönemde devamlı olarak hafifçe nemli tutulabilirse, mükemmel irilik ve kalite elde edilir.

Yetişkin ağaçlarda sulama yapılırken, kök boğazı çevresi sulanmamalıdır. Sulama düzeni oluşturulurken, bitki gövdesinden 2-3 metre dışarıdan setler yapılır. Çiftçilerimizin çoğu, zaten setleri bu şekilde hazırlamaktadır. Bu setlerin içi değil dışı sulanmalıdır. Çünkü etkili kök dağılma alanı gövdede değil, taç izdüşümündedir.

Gübreleme ve sulamanın ta izdüşümüne yapılması, hem kök yayılmasını teşvik eder, hem de kök boğazını mantari hastalıklardan korur. Hasattan sonra da kirazların sulanmaya ihtiyacı vardır.

Budama:

Ağaçlar için yapılan her şey fizyolojik dengenin daha erken sağlanması, bu ahenk ve dengenin mümkün olduğu kadar uzunca sürdürülmesi amacına yöneliktir.

Budama da genel anlamda bu amacın gerçekleşmesi için yapılan çabaların en önemlilerinden birisidir. Işık yoğunluğunu artırmak amacıyla düzenli, kuvvetli ve dengeli ta oluşturmak, asimilasyonu artırmak amacıyla bazı dallan uzun bırakmak veya hiç kesmemek dar açılan genişletmek, zayıf büyüyen dalların açılarını daraltmak, fazla dalların bir kısmını seyreltmek, diğer dallan eğmek-bükme fizyolojik denge kurulmasını hızlandıracak tedbirler olarak uygulanabilir.

Sürgün oluşumunun azaldığı ileri dönemlerde ise, dallan kısa kesmek, açılan genişlemiş dalların açılarını düzeltmek, meyve gözü ve dal seyreltmesi yapmak, düzenli azotlu gübre kullanmak gerekebilir.

Budama, meyve ağaçlarının düzgün ve kuvvetli bir ta oluşturmalarını sağlamak, verim çağında uzun kalmalarını temin etmek, kuvvetten düşmüş ağaçları yeniden güçlendirerek bir süre daha yüksek kaliteli meyve vermelerini sağlamaktır. Budama sadece makasla dal kesimi gibi düşünülmemelidir. Dalların açılarının düzeltilmesi, eğilmesi, bükülmesi gibi uygulamalar da budamadır. Dal kesimi şeklindeki uygulamalar erken ilkbaharda yapılabilirler.

Yaz budaması, ağaçların şekillendirilme yıllarında mutlaka yapılması gereken teknik bir uygulamadır. Yaz budamaları yapılmadan iyi bir ta oluşumunun sağlanması zor olduğu gibi.gençlik kısırlığı devresinin kısaltılması da hemen hemen imkansızdır. Sürgünlerin yeşilden odunlaşmaya başladığı günlerde da) seçimi, eğme, bükme, uç alımı ve gerekliyse dal seyreltme şeklinde yapılmalıdır. erken veya geç yapılmamalıdır.

Bakteriyel kanser vb. hastalıkların bulaşma ve yayılmasını önlemek amacıyla budamada kullanılan **makas ve testereler sık sık temizlenmelidir**. Pratik olarak bir ağaçtan öbür ağaca geçerken mutlaka temizlenmelidir. Bu maksatla dezenfektanlar kullanılabildiği gibi, çamaşır suyu da sulandırılarak kullanılabilir. Bir ölçü çamaşır suyuna 3-4 ölçü su eklenerek basit bir temizleme karışımı elde edilebilir.

Kirazlar kalın ve zamansız dal kesimlerinden hoşlanmazlar. Bu yüzden dikimden sonraki birkaç yılda taç oluşturulmalı, daha sonra mecbur kalınmadıkça kalın dal kesiminden kaçınılmalıdır. Mecburen kalın dal kesilecekse, budama mevsimi içinde kesilmeli, kesim yeri aşı macunuyla kapatılmalıdır. Hasat esnasında veya başka zamanlarda kınlan, ayrılan, yaralanan dallar ise ağaçlarda kuru olarak bırakılmamalı, ağaçtan uzaklaştırarak yara yerleri macunlanmalıdır. Budama aynı zamanda kaliteli meyve elde edilmesi için de vazgeçilmez bir uygulamadır.

HASTALIK - ZARARLILAR VE MÜCADELESİ

Kirazlarda yaygın olarak görülen hastalıklar bakteriyel kanser (*Pseudomonas syringae*), dal yanıklığı (*Pseudomonas morsprunorum*) ve monilyadır (*Monilia taxa*). Kiraz yetiştiriciliğinin yaygın olduğu yerlerde bakteriyel kanser daha tahripkar ve endişe vericidir. Henüz tamamen kontrol edilebilir olmamakla beraber, bazı tedbirlerle şiddet ve zararı azaltılabilmektedir.

HASAT

Kiraz hasadı fazla işgücü isteyen bir iştir. Geniş bahçelerde hasat konusu önceden planlanmalı ve zamanında bitirilmelidir. Bazen hasadın iki defada yapılması da gerekebilir.

Meyve özelliği bakımından kiraz ne erken ne de geç hasat edilebilir. Erken hasat edildiğinde açık renkli, az tatlı ve küçük meyve elde edilir. Geç kalındığında ise, kirazın dayanıklılığı azalır, meyve yumuşar, kararır ve saplan kurur. Bu yüzden tam zamanında hasat edilmelidir.

Bakım şartları "iyiyse, hasattan önceki 8-10 gün içerisinde önemli miktarlarda irilik, miktar artışı sağlanabilir.

Sapsız olarak da hasat yapılmaz. Satışta kirazın saplarının yeşil olması arzu edildiğinden, saptan tutularak sapın örselenmesine meydan vermemelidir. Meyvenin koparıldığı yerde gelecek yılın meyve gözleri de bulunduğundan, çitanakların tartmamasına özen gösterilmelidir. Toplama kovaları büyük olmamalı, içerisine yumuşak bez veya havalı plastik geçirilerek berelenme ve ezilme önlenmelidir. Biriktirme kasaları bahçenin en gölge ve serin yerinde olmalı, toplanan meyveler güneşte bırakılmamalıdır. Seçim ve ambalajlama bahçede yapılacaksa, uygun olmayan meyveler hemen ayıklanmalıdır.

Yoğun olarak kiraz yetiştirilen bölgelerimizde pazarlama sorunu yoktur. İhraç edilecek kirazlar bazı işlemlerden geçmek zorundadır. Ön soğutma bu işlemlerin en önemlisidir ve bu işlem yapılmadan rekabete dayalı ve gerçek değerinde ihracat yapılması imkansızdır. Ön soğutma işlemi ciddi çalışan ihracatçılar tarafından yapılmaktadır. Ön soğutmada kirazlar kısa bir sürede (8 dakika) 4 derecenin altında soğutulurlar. Böylece bozulmalar önlenmiş, dayanıklılık artırılmış ve meyvelere dinçlik kazandırılmış olur.

Daha sonra kirazlar soğuk zincirin dışına hiç çıkmadan seçilir, boylanır ve Pazar isteklerine göre ambalajlanırlar.

İhraç edilecek kirazlarda bazı özellikler bulunmalıdır:

1. Ürün iri iyi kaliteli ve homojen olmalıdır
2. Meyveler çeşide has renk ve tat da olmalıdır.
3. (0900 Ziraat çeşidi için) meyve çapı 24mm. den fazla olmalıdır.
4. Meyveler tozsuz, kirşiz, eziksiz, yarasız ve saplı olmalıdır.
5. Meyvede insan sağlığına zararlı ilaç kalıntısı olmamalıdır.
6. Seçim iyi yapılmalı, ambalaj iyi malzemeye yapılmalıdır.
7. Kirazlar kesinlikle kurtsuz olmalıdır.

<http://www.cevizfidan.com/>

Kaynak: bahce.biz

